

USTROJ UPRAVE U BOKI KOTORSKOJ OD FRANCUSKE UPRAVE 1807. DO KRAJA DRUGE AUSTRIJSKE UPRAVE 1918. GODINE

Frane Ivković, prof.
Državni arhiv u Zadru, HR

UDK: 94 (497.5 Boka kotorska) "1807/1918"
Pregledni članak

Primljeno: 30. X. 2010.

U radu se govori o ustroju uprave u Boki kotorskoj od francuske vladavine 1807. do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine. Nakon pada Dubrovačke Republike 1808. godine Boka kotorska i Dubrovnik ustrojeni su kao jedno upravno područje. Uspostavom Ilirskih provincija Boka pripada pokrajini Dubrovnik. Upravna reforma izvršena je 30. studenog 1811. godine. Francuske upravne reforme prekinula je Druga austrijska uprava, koja će potrajati od 1814. do 1918. godine. Tada je uspostavljena jedinstvena pokrajina – Kraljevina Dalmacija. Reforme uprave u Boki će započeti tek 1836., a druga reforma će biti izvršena 1853. godine. Najvažnije promjene su se zbile 1868., kada se uprava odvaja od sudbene vlasti. Od tada po do 1918. bitnih promjena u upravi nije bilo.

Ključne riječi: *Boka kotorska, Dalmacija, upravni ustroj, francuska uprava, austrijska uprava, 1807. – 1918.*

USTROJ UPRAVE U BOKI KOTORSKOJ ZA VRIJEME FRANCUSKE UPRAVE 1807. – 1814.

Nakon pada Mletačke Republike na hrvatskoj obali Jadranskog mora zbivali su se krupni povijesno-politički događaji, zbog kojih je nastala prva austrijska, potom francuska i zatim Druga austrijska vladavina, koja je potrajala preko sto godina. Te događaje prate promjene na svim područjima političkog, gospodarskog i kulturnog života. Ujedno jača ideja i borba za sjedinjenje južne Hrvatske sa sjevernom. Ta zbivanja bila su najizraženija u Boki kotorskoj, koja je najviše stradala i gdje su se sukobili interesi najmoćnijih sila toga vremena. Osobito su djelovala na razvoj uprave i sudstva.¹

¹ U radu je korištena navedena literatura, te novine, zbirke zakona i gradivo: Stjepan ANTOLJAK, "Kako je nastala pokrajina Kraljevine Dalmacije", *Časopis za hrvatsku povijest*, III, Zagreb, 1943.; Ivan BEUC, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527. – 1945.)*, Zagreb, 1943.; Bonina BEZMALINOVIĆ, "Francuska uprava u Dalmaciji 1806. – 1809.", *Jugoslavenski historijski časopis*,

Mirom u Campoformiju (17. listopada 1797.) Austrija dobiva Dalmaciju i Boku kotorsku i njena se vlast ondje zadržava do 1805. godine. Prvo austrijsko vladanje predstavlja prijelazno razdoblje u razvoju uprave i sudstva u Dalmaciji i Boki kotorskoj. Ta vlast pokušava ukinuti stari 'srednjovjekovni' ustroj i uspostaviti elemente modernog ustroja uprave i sudstva. U prvoj godini svoje vladavine Austrija nije uspjela ukinuti staru upravu već je sva vlast u Boki bila u rukama vojske i generala Bradyja. Početkom 1798. osnovano je Vrhovništvo (Gubernij) i Apelacijski sud sa sjedištem u Zadru. Pokrajina je podijeljena na mjesna starješinstva (kotare, *superiorità locali*) koja su bila mjerodavna za upravnu i sudsku vlast te je zadržala plemićke i pučke općine.²

Nakon kratkotrajne austrijske vladavine, mirom u Požunu (1805.) Austrija se morala odreći Dalmacije i Boke kotorske u korist Francuza. Međutim, 4. ožujka 1806. Boku su okupirali Rusi pod admiralom Sinjavinom i zadržali se u njoj do 12.

god. XXIII, br. 1-2, Beograd, 1988.; Pavao BUTORAC, "Boka kotorska nakon pada Mletačke Republike do Bečkog kongresa (1797. – 1815.)", *Rad JAZU*, 264/265, Zagreb, 1938.; Ferdo ČULINOVIĆ, *Državno-pravna historija jugoslavenskih zemalja*, Zagreb, 1961.; Stjepan ĆOSIĆ, "Dubrovnik u Ilirskim pokrajinama", *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 35, Dubrovnik, 1997.; S. ĆOSIĆ, "Boka kotorska za francuske uprave (1807. – 1814.)", izlaganje sa savjetovanja "Hrvati u Boki", održanog u Zadru u prosincu 1996.; Tullio ERBER, *Storia della Dalmazia dal 1797 al 1814*, Zadar, 1886. – 1892., u nastavcima; Dinko FORETIĆ, "Borba za ponarodivanje općina u Dalmaciji 1865. – 1900.", *Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri*, zbornik, Zagreb, 1969.; Cesare GARIMBERTI, *Manuale del Regno di Dalmazia per l'anno 1879*, god. VIII, Zadar, 1879.; Vinko IVANČIĆ, "Korčula pod Francuzima", *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. XIX, Zadar, 1972.; Frane IVKOVIĆ, "Organizacija uprave u Dalmaciji za vrijeme Druge austrijske vladavine 1814. – 1918.", *Arhivski vjesnik*, 34/35, Zagreb, 1991./1992.; Petar KARLIĆ, *Kraljski Dalmatin (1806. – 1810.)*, Zadar, 1912.; Dubravka KOLIĆ, *Carsko-kraljevsko namjesništvo u Zadru 1814. – 1918. Institucija i gradivo*, Zadar, 2010.; Francesco MADIRAZZA, *Storia e costituzione del comuni Dalmati*, Split, 1911.; Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia*, god. I, Zadar, 1871.; L. MASCHEK, *Repertorio geografico-statistico dei luoghi abitati nel Regno di Dalmazia*, Zadar, 1888.; Vjekoslav MAŠTROVIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX. stoljeću*, Zagreb, 1959.; Grga NOVAK, *Prošlost Dalmacije*, knj. II, Zagreb, 1944.; Ankica i Josip PEČARIĆ, "Hrvati u Crnoj Gori", *Zadarska smotra*, 1-3, Zadar, 1996.; Paul PISANI, *La Dalmatie de 1797 a 1815*, Paris, 1893.; Đorđo SAMARDŽIĆ, "Motivi formiranja ilirskih provincija i položaj Marmonta kod Generalnog guvernera", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. V, Sarajevo, 1957.; Đ. SAMARDŽIĆ, "Administrativno-teritorijalna podjela provincija Dalmacije i Dubrovnika s Kotorom u okviru Ilirskih provincija", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. XIV, Sarajevo, 1966.; Đ. SAMARDŽIĆ, "Provincijska, distriktska i opštinska uprava u našim zemljama za vrijeme francuske vladavine", *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. XV, Sarajevo, 1967.; Bogumil VOŠNJAČ, *Ustava in uprava Ilirskih dežel (1809. – 1813.)*, Ljubljana, 1910.

² Državni arhiv u Zadru (DAZD), Miscellanea, svež. 8/II, poz. D; V. MAŠTROVIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji*, 18 – 44.

kolovoza 1807., a prije toga Francuzi su 26. svibnja 1806. godine zauzeli Dubrovnik te zatim 31. siječnja 1808. ukinuli Dubrovačku Republiku.

U francuskoj vladavini treba razlikovati dva razdoblja: 1. razdoblje, od 1806. do 1809. godine, kada je Dalmacija potpala pod francusku Kraljevinu Italiju, a od 1808. Boka kotorska i Dubrovnik (u Boki počinje 7. srpnja 1807. godine); 2. razdoblje, od 1809. do 1814. godine, kada su Dalmacija, Dubrovnik i Boka ušle u sastav Ilirskih provincija.

Ovdje je potrebno ukazati na Dandolov ustroj Dalmacije, jer je francuska vlast primijenila sličan ustroj uprave u Dubrovniku i Boki kotorskoj. Dandolo nastoji provesti u Dalmaciji ideje francuske građanske revolucije, koje se ogledaju u ukidanju starih prava i privilegija autonomnih općina, pa čak i stare Poljičke kneževine. Dandolo izdaje naredbu 26. studenog 1806., koja se počinje primjenjivati od 1. siječnja 1807., a odnosi se na ustroj i teritorijalnu podjelu Dalmacije. Glavnu upravu čine generalni providur, Pokrajinska vlada (*Proveditorie generale*), Opće vijeće Dalmacije (*Consiglio generale della Dalmazia*) i predstavnik Dalmacije u Milanu. Lokalna uprava se dijeli na okruge (*districts*): Zadar, Šibenik, Split i Makarska; okružja se dijele na kotare (*cantone*): 17 je kotara, a kotari na općine. Ukupno ima 25 općina.³

Napoleon je nakon mira u Tilzitu (7. srpnja 1807.) predao vlast generalu Marmontu, koji je 27. kolovoza 1807. godine izdao Uredbu o privremenom ustroju Boke kotorske. Po toj uredbi pokrajina Boka kotorska se dijeli na 3 kotara: kotorski, hercegnovski i budvanski. Pokrajinom upravlja kraljevski delegat sa sjedištem u Kotoru, a pod njim će stajati dva vicedelegata u Herceg Novom i Budvi.⁴

Nakon ukidanja Dubrovačke Republike (31. siječnja 1808.), Boka kotorska i Dubrovnik bili su konstituirani u jedno upravno područje s posebnim općim upraviteljem (*administrateur*) Dominikom Garagninom Trogiranimom (od 14. ožujka 1808.), uz četiri okružja (odnosno delegata) – u Stonu, Lopudu, Cavtatu i Kotoru – te dva kotara (*cantons*), odnosno vicedelegata – u Herceg Novom i Budvi. Do konačnog uređenja Ilirskih provincija Boka i Dubrovnik smatrani su dvjema

³ DAZD, Miscellanea, svež. 8/II, poz. D; Znanstvena knjižnica u Zadru, Dandolov dekret od 26. studenog 1806., R – 933; V. MAŠTROVIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji*, 52; B. BEZMALINOVIĆ, “Francuska uprava u Dalmaciji”, 93 – 115; P. KARLIĆ, *Kraljski Dalmatin*, 18 – 23; T. ERBER, *Storia della Dalmazia*, 141 – 142.

⁴ P. BUTORAC, “Boka kotorska”, 9 – 10; P. KARLIĆ, *Kraljski Dalmatin*, 20; T. ERBER, *Storia della Dalmazia*, 143; P. PISANI, *La Dalmatie*, 304.

pokrajinama, udruženima pod jednim upraviteljem sa sjedištem u Dubrovniku i podvrgnutima vojnoj generalskoj vlasti.⁵

Ovakvo stanje potrajalo je do Schönbrunnskog mira (14. listopada 1809.), kada je Napoleon osnovao Kraljevstvo Ilirskih provincija, koje se inače nazivalo Ilirske provincije (*Les Provinces illyriennes*), sa sjedištem u Ljubljani.⁶ Napoleon donosi Dekret o organizaciji Ilirije 15. travnja 1811. godine. Prema navedenom dekretu Ilirske provincije se sastoje od šest građanskih pokrajina, a to su: 1. Koruška, 2. Kranjska, 3. Istra, 4. Građanska Hrvatska, 5. Dalmacija, 6. Provincija Dubrovnik i 7. vojna provincija Vojna Hrvatska.⁷ Na čelu Ilirskih pokrajina bio je vrhovni namjesnik (*gouverneur général*) i glavna uprava (*Le gouvernement général*). Formirani su i drugi organi glavne uprave: glavni financijski intendant, povjerenik pravosuđa, Malo vijeće (činili su ga indendant za pravosuđe i dva člana Apelacijskog suda). Na čelu svake pokrajine bio je pokrajinski intendant, a na čelu okruga i kotara poddelegat (*subdélégué*).⁸

Prema navedenom Dekretu pokrajina Dubrovnik se sastoji od teritorija stare Dubrovačke Republike, pokrajine Boke kotorske, dubrovačkih otoka i Korčule koja je nekad bila u sastavu Dalmacije.⁹ Pokrajina Dubrovnik se sastoji od triju okruga: Dubrovnika, Kotora i Korčule,¹⁰ a dijeli se na deset kotara (kantona): 1. Dubrovnik, 2. Cavtat, 3. Kotor, 4. Herceg Novi, 5. Budva, 6. otok Mljet, 7. Slano, 8. Pelješac, 9. Korčula i 10. Lastovo.¹¹

Temeljem navedenog dekreta izvršena je 30. studenog 1811. podjela provincije Dubrovnik na 2 okruga: okrug Dubrovnik i okrug Kotor. Prema Dekretu predviđen je i okrug Korčula. Međutim, prema ovoj podjeli Korčula je samo kotar. Pogrešno je kotar Korčulu pripojiti okrugu Kotor jer se nalazio u sastavu Dubrovačkog okruga.¹²

5 P. BUTORAC, "Boka kotorska", 10 – 11; P. PISANI, *La Dalmatie*, 303 – 306.

6 DAZD, Štampe, god. 1811., *Le décret organique du 15 avril 1811*. (u daljnjem tekstu – Dekret), objavljen u: *Telegraphie officiel*, br. 42, 43 i 44.; V. MAŠTROVIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji*, 58; F. ČULINOVIĆ, *Državno-pravna historija*, 209 – 210; P. BUTORAC, "Boka kotorska", 11; P. PISANI, *La Dalmatie*, 350 – 398.

7 P. BUTORAC, "Boka kotorska", 13; F. ČULINOVIĆ, *Državno-pravna historija*, 210; V. MAŠTROVIĆ, *Razvoj sudstva u Dalmaciji*, 58; P. PISANI, *La Dalmatie*, 301 – 302; G. NOVAK, *Prošlost Dalmacije*, 301 – 302.

8 Dekret, članci 1 – 44.

9 Dekret, čl. 70.

10 Dekret, čl. 64.

11 Dekret, čl. 81.

12 DAZD, Štampe, god. 1811., *Supplément – Telegraphie officiel*, od 12. ožujka 1812.; DAZD, Intendenza

Prema tablici od 7. ožujka 1812., okrug Kotor se dijeli na 3 kotara: Kotor, Herceg Novi i Budvu; na 12 općina i 52 naselja.¹³

O k r u g K o t o r

I. kotar Kotor ima 8 općina: I. Općina Kotor ima 6 naselja: 1. Kotor 2530 žitelja, 2. Škaljari, 3. Špiljari, 4. Pelušica, 5. Kavac, 6. Mrčevac, 7. Dogdašić / II. Općina Prčanj ima 3 naselja: 1. Prčanj 2500 žitelja, 2. Mula, 3. Stoliv / III. Općina Tivat ima 3 naselja: 1. Tivat 1900 žitelja, 2. Lastva, 3. Lepetane / IV. Općina Luštica ima 2 naselja: 1. Krtole 2350 žitelja, 2. Luštica / V. Općina Župa ima 4 naselja: 1. Lazarović 3840 žitelja; 2. Bojović; 3. Juiković; 4. Ljubanović / VI. Općina Dobrota ima jedno naselje: 1. Dobrota 1320 žitelja / VII. Općina Perast ima 6 naselja: 1. Perast 3740 žitelja; 2. Oravac; 3. Strp; 4. Lipsi; 5. Kostanjica; 6. Morinje / VIII. Općina Risanj ima 4 naselja: 1. Risanj 2650 žitelja; 2. Ledenice; 3. Ubli; 4. Krivošije.

II. kotar Herceg Novi imao je 2 općine: I. Općina Herceg Novi ima 8 naselja: 1. Herceg Novi 3560 žitelja; 2. Topla; 3. Trebešin sa San Stefanom; 4. Podi; 5. Kameno; 6. Ratiškрина; 7. Mokrine; 8. Mojdi / II. Općina Bijela ima 9 naselja: 1. Bijela 2900 žitelja; 2. Đurići; 3. Krušerica; 4. Jozica; 5. Daošić; 6. Jonović; 7. Kumbur; 8. Kutij; 9. Sliebi.

III. kotar Budva imao je 2 općine: I. Općina Budva ima 4 naselja: 1. Budva 2200 žitelja; 2. Maini; 3. Braići; 4. Pobori / II. Općina Paštrovići ima jedno naselje: 1. Paštrović 2080 žitelja.

Općinski ustroj Ilirskih provincija bio je uređen po francuskom uzoru. Prema navedenom Dekretu od 15. travnja 1811. godine, općine su se razlikovale po broju službenika i po nazivima predsjednika općina. Glavni kriterij bio je broj žitelja općine i njezina važnost. Na prvom mjestu bile su općine sa sjedištem pokrajina, okruga ili biskupija i s više od 5000 žitelja, kojima je na čelu stajao načelnik (*maire*)¹⁴ i četiri podnačelnika (*adjoints*), a općinsko vijeće brojalo je 20 članova. Ukoliko su općine brojale manje od 5000 žitelja, na njihovu čelu stajao je načelnik s dvama podnačelnicima, a općinsko vijeće brojalo je 16 članova. U treću grupu spadale su općine ispod 2400 žitelja. Na čelu njih stajao je predsjednik (*syndics*) i zamjenik

za pokrajinu Dubrovnik i Kotor, sv. 16., br. 3842, podjela okruga Kotor na kotare i općine.

¹³ DAZD, Intendenza za pokrajinu Dubrovnik i Kotor, sv. 16. Općina Župa se zove Lazarović, a u istoj Intenzenzi, sv. 8., bila je predviđena i općina Juiković, ali nikad nije uspostavljena.

¹⁴ Đ. SAMARDŽIĆ, "Administrativno-teritorijalna podjela, 303, donosi pogriješan prijevod francuske riječi *maires*, načelnik, pa kaže da su općinama upravljali "merovi".

(*suppleants*), a općinsko vijeće brojalo je 12 članova. U gradovima koji su imali više od 2400 žitelja bio je poseban policijski povjerenik, koji je bio pod rukovodstvom načelnika.¹⁵ Iz navedenog popisa, osam općina u okrugu Kotor imalo je načelnika i dva podnačelnika (Kotor, Prčanj, Župa /Lazarović/, Perast, Risanj, Herceg Novi, Bijela i Budva), a četiri su imale predsjednika (*sindaco*) i zamjenika (Tivat, Luštica, Dobrota i Paštrovići).¹⁶

S obzirom da se Francuska susrela sa starim, "srednjovjekovnim" ustrojem, ona je stalno provodila ustrojbene promjene, tako da na kraju 1813. u okrugu Kotor postoje tri kotara i dvanaest općina. U kotaru Kotor postoje općine: Kotor, Dobrota, Perast, Prčanj i Tivat. U kotaru Herceg Novi: Bijela, Risanj, Luštica, a u kotaru Budva: Budva, Župa i Paštrovići. Novost je jedino u tome što je budvanskom kotaru pripala općina Župa.¹⁷

Francusku upravu prekinuli su događaji u Europi. Napoleonov poraz kod Leipziga 1813. izazvao je nemire u Boki i Dalmaciji. Tako će Francuze u Boki i Dalmaciji zamijeniti Austrijanci.¹⁸

USTROJ UPRAVE U BOKI KOTORSKOJ

ZA VRIJEME DRUGE AUSTRIJSKE UPRAVE 1814. – 1918.

Počeci Druge austrijske uprave u Dalmaciji započinju ulaskom austrijskih trupa u Dalmaciju u prosincu 1813., u Dubrovnik u siječnju 1814., te u Boku kotorsku u srpnju 1814. godine. Bečkim kongresom 1815. navedena područja priznata su Austriji i ostaju u njezinu sastavu do 1918. godine. Dalmacija je tretirana kao posebna austrijska pokrajina koja se od 1817. naziva Kraljevina Dalmacija, izravno podvrgnuta Beču, s talijanskim službenim jezikom, a glavni grad joj postaje Zadar.

¹⁵ Dekret, čl. 107 – 109; P. PISANI, *La Dalmatie*, 361 (umjesto 2400 duša upisano 400 duša); B. VOŠNJAK, *Ustava in uprava*, 165 – 168.

¹⁶ DAZD, Intendenza za pokrajinu Dubrovnik, sv. 16, navedena tablica donosi broj općina, mjesta, načelnika, podnačelnika, predsjednika i zamjenika predsjednika te imena i prezimena svakog načelnika, predsjednika i zamjenika; DAZD Intendenza za pokrajinu Dubrovnik, sv. 8, lista 2, donosi kandidate s imenima za sve općine i imenima kandidata za općinsko vijeće u Kotoru od 16 članova.

¹⁷ DAZD, Razni spisi Namjesništva, sv. 8., br. 6593, Lago, tablica 10.

¹⁸ O političkim događajima toga vremena pisali su P. BUTORAC, "Boka kotorska", 265; S. ČOSIĆ, "Dubrovnik u Ilirskim pokrajinama", 37 – 62; S. ČOSIĆ, "Boka kotorska za francuske uprave", izlaganje.

Na čelu pokrajinske uprave stajao je gubernator koji je imao vojnu i civilnu vlast sve do 1902. godine, kada su te dvije funkcije odvojene. Osim gubernatora, postoji Zemaljska vlada (*Landesgubernium/Governo*) kao najviši organ pokrajinske uprave, koja se od 1852. naziva Namjesništvo (*Staadthalterei/Luogotenenza*) i izravno je podvrgnuta ministarstvima u Beču. Godine 1860. Dalmacija dobiva svoj sabor sa sjedištem u Zadru i od tada šalje svoje zastupnike u Beč.¹⁹

Tadašnja Kraljevina Dalmacija zauzima površinu od 1 283 423 ha, 88 ari i 12 m² (skupa sa Spičom). Prema popisu iz 1830., Kraljevina Dalmacija broji 344 311 žitelja, od toga iz Boke kotorske 33 051 (bez Spiča; od toga je katolika 9520, a pravoslavaca 23 531).²⁰ Prema podatcima iz 1854. godine, cijela Dalmacija broji 413 694 žitelja. Bokokotorski okrug broji 34 802 žitelja.²¹

Austrija promjene u sudstvu i upravi provodi postupno. Tijekom 1815. i 1816. ukida nasljedne pokrajinske uprave i već 1816. godine uvodi pet okruga: Zadarski, Splitski, Dubrovački, Makarski²² i Kotorski okrug. Upravitelj Dalmacije Tomašić 23. kolovoza 1816. izdaje okružnicu kojom osniva okružno poglavarstvo za austrijsku Albaniju (kako se do tada zvala Boka kotorska) sa sjedištem u Kotoru. Za kapetana okruga postavlja se Frane Suppé koji mora javiti kad će stupiti na dužnost i od bivših vlasti mora prestati Intendantura u Kotoru. Niže organe lokalne uprave tada se još ne ukida te i dalje u Kotorskom okrugu djeluju tri kotara: Kotor, Budva i Herceg Novi, uz 18 općina²³ – I. U sastav kotara Kotor ulaze sljedeće općine: 1. Kotor, 2. Mulla, 3. Prčanj, 4. Stoliv, 5. Risanj, 6. Perast, 7. Dobrota, 8. Contado²⁴, 9. Tivat, 10. Krtole, 11. Luštica, 12. Župa / II. U kotaru Herceg Novi postoji samo jedna općina – Herceg Novi / III. Kotar Budva sastoji se od općina: 1. Budva, 2. Paštrović, 3. Maini, 4. Pobri, 5. Braići.²⁵

¹⁹ S. ANTOLJAK, "Kako je nastala pokrajina", 232 – 239; F. IVKOVIĆ, "Organizacija uprave", 31 – 34.

²⁰ DAZD, Razni spisi Namjesništva, sv. 21. Prospekt, između ostalog, donosi popis žiteljstva za svako naselje u Kraljevini Dalmaciji.

²¹ *Pokrajinski list uredovnih spisa za Dalmaciju*, br. 31, 1854., 131 – 145.

²² Makarski okrug se ukida 1818. i pripaja Splitskom.

²³ DAZD, Štampe, 1816., kutija bez broja, Okružnica od 23. kolovoza o osnivanju okruga Kotor.

²⁴ U općinu Contado spadaju naselja iz okolice Kotora i to: Špiljari, Školjari, Kavac, Bogdošić, Lastva, Lepetane, Liješevac. Vidi DAZD, Miscellanea, svež. 6/VI, poz. E. Prospekt, između ostalog, sadrži popise svih općina, naselja i žitelja.

²⁵ DAZD, Miscellanea, 160, sv. 8/IV, poz. E.

Austrija ostavlja u Dalmaciji ovakvo stanje organizacije nižih organa lokalne uprave do 1823., kada je – na temelju odluke od 4. svibnja 1821., objelodanjene 1822. – provela novi ustroj općina u Dalmaciji po uzoru na lombardsko-venetski ustroj iz 1816. godine.²⁶

Novi ustroj, međutim, vrijedio je samo za okruge Zadar, Split i Dubrovnik, a za Kotorski okrug primijenit će se tek od 1836. godine. Naime, vlada za Dalmaciju donijela je 10. veljače 1836. godine *Oznanjenje*²⁷ kojim se Kotorski okrug dijeli na tri kotara: Kotor, Herceg Novi i Budvu. Što se tiče upravljanja općinama, u okrugu Kotor stanje je sljedeće: u Kotoru, kao središtu okruga, nalazi se načelnništvo (podesterija) na čelu kojega su načelnik, četiri predsjednika i općinsko vijeće koje broji 15 članova. U kotarima Herceg Novom i Budvi na čelu općine je potestat (načelnik) s dvojicom predsjednika, a općinsko vijeće broji 9 članova. U općinama trećeg i četvrtog reda postavlja se sindik i vicesindik (predsjednik i potpredsjednik). Spomenuto *Oznanjenje* je doručivano tako da poslije 1838. u okrugu Kotor postoje sljedeće općine koje se dijele na podesterije i sindikate.²⁸

U kotaru Herceg Novi postoji podesterija Herceg Novi. U kotaru Kotor postoje sljedeće općine:²⁹ Risanj – podesterija; Perast – podesterija; Dobrota – podesterija; Stoliv – podesterija; Lastva – sindikat; Tivat – sindikat; Prčanj – podesterija; Mulla – sindikat; Kotor – podesterija; Luštica – sindikat; Krtole – sindikat; Župa – sindikat.

U kotaru Budvi postoje općine: Pabri – sindikat; Maini – sindikat; Budva – podesterija; Braići – sindikat; Paštrović – sindikat.

Općine nisu imale nikakvu autonomiju. Načelnike, predsjednike i sindike vlada je birala svake treće godine, a izbor članova općinskog vijeća održavao se također svake tri godine. Ovakav ustroj uprave ostat će sve do pedesetih godina. Naime, događaji 1848. i kratko ustavno razdoblje 1848. – 1851. donijeli su niz novih promjena u upravnom i sudskom uređenju Dalmacije. Ministarstvo unutarnjih poslova izdalo je 11. kolovoza 1850. Naredbu o upravnom uređenju Dalmacije.³⁰

²⁶ *Raccolta delle leggi ed ordinanze per la Dalmazia*, 1822., 279 – 310.

²⁷ DAZD, *Oznanjenje o reorganizaciji kotara i općina u okrugu Kotor 1836.*, Miscellanea, CLIV, poz. br. 143.

²⁸ *Raccolta delle leggi ed ordinanze per la Dalmazia*, 1838., 623 – 624.

²⁹ *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1864.*, 139 – 141.

³⁰ *Glasnik Dalmatinski*, Prilog k broju 81, 1850.

Prema toj naredbi, na čelu Dalmacije nalazi se namjesnik, a cijela pokrajina se dijeli na sedam kotara. Politički kotari obuhvaćaju više kotarskih sudova. Tako bi u cijeloj Boki bio jedan, Kotorski kotar s tri kotarska suda: u Kotoru, Herceg Novom i Budvi, a također bi imao jednoga političkoga komesara u Budvi. Sudstvo bi bilo potpuno odvojeno od uprave, međutim, ove promjene nisu bile ostvarene.

Nova naredba Ministarstva unutarnjih poslova i financija donesena je 19. siječnja 1853. te se njome uređuje mjerodavnost kotarskih, okružnih i namjesničkih vlasti. Nova teritorijalna vlast provedena je u Dalmaciji 1854. podjelom na četiri okruga, 31 politički kotar i na 81 političku općinu. Osnovani su poreski uredi sa 743 poreske općine (odluka je stupila na snagu 1. svibnja 1854.).³¹

Prema navedenom ustroju političkih vlasti, kotorsko okružje dijeli se na sljedeće kotare: 1. Kotorski, 2. Budvanski, 3. Herceg Novski i 4. Risanjski, te ukupno 17 političkih općina i 103 poreske općine:

I. Kotorski kotar se sastoji od sljedećih općina: 1. Kotor, 2. Krtole, 3. Župa, 4. Dobrota, 5. Lastve Donje, 6. Muo, 7. Prčanj, 8. Stoliv, 9. Tivat i 40 poreskih općina / II. Kotar Budva se sastoji se od općina: 1. Budva, 2. Paštrović, 3. Maini, 4. Braići, 5. Pabri i 29 poreskih općina / III. Kotar Herceg Novi ima samo jednu općinu: Herceg Novi i 17 poreskih općina / IV. Risanjski kotar se sastoji od općina: 1. Risanj, 2. Perast i 12 poreskih općina.

Ovakav upravni ustroj u Dalmaciji ostat će do 1866. godine. Naime, državno ministarstvo donijelo je 5. prosinca 1865. godine naredbu o ukidanju okružnih vlasti u Dalmaciji, koje trebaju prestati s djelovanjem 31. prosinca 1865. godine.³² Novi ustroj uprave u Dalmaciji proveden je zakonom od 19. svibnja 1868., a trebao je stupiti na snagu 31. kolovoza 1868. godine. Bitna novost toga zakona je u tome da je politička vlast odijeljena od sudbene na svim stupnjevima.³³ Prema navedenom zakonu cijela Kraljevina Dalmacija dijeli se na 12 kotara, 80 političkih općina i 744 poreske općine.

Što se tiče Boke kotorske, od nekadašnja 4 kotara sada postoji samo 1 kotar – Kotorski, s 15 političkih općina i 104 poreske općine. Političke općine su: 1. Kotor, 2.

³¹ *Pokrajinski list uredovnih spisa za Dalmaciju*, br. 31, 1854., 131 – 145; *Glasnik Dalmatinski*, br. 19, 7. ožujka 1854., tablica 11. i 12.

³² *List zakonah i naredbah za Dalmaciju*, br. 76., 5. prosinca 1865.; *Glasnik Dalmatinski*, br. 103/104, 23. prosinca 1865.

³³ *List zakonah i naredbah za Dalmaciju*, br. 54, 1868., 112 – 177.

Tivat, 3. Stoliv, 4. Lastva, 5. Župa, 6. Krtole, 7. Luštica, 8. Mula, 9. Dobrota, 10. Prčanj, 11. Risanj, 12. Perast, 13. Budva, 14. Paštrovići, 15. Herceg Novi.³⁴

Sljedeća promjena dogodila se na Berlinskom kongresu 1878., na kojem je, uz ostalo, općina Spič pripala Kotorskom kotaru s 10 poreskih općina u površini od 3836 h, 89 ara i 25 m², a Crna Gora, pokraj toga što je međunarodno priznata, prvi put je dobila izlaz na more preko luke Bar. Svi zakoni koji vrijede za Dalmaciju, vrijede i za općinu Spič te pripadaju nadležnosti kotarskog suda u Budvi i okružnog suda u Kotoru.³⁵

Što se tiče same uprave, treba istaći da su općine zakonom iz 1864. godine dobile svoju autonomiju, svoja općinska vijeća i općinsku upravu na 3 godine, a od 1897. biralo se na šest godina. Nadzor nad općinama obavljao je Pokrajinski sabor preko svoga Zemaljskog odbora. Namjesništvo je moglo raspustiti općinsku upravu, na što se ova mogla žaliti Centralnoj vladi u Beču. Prema anagrafu iz 1903., Boka se sastoji od 1 kotara, 16 političkih općina, 104 poreske općine, 37 096 stanovnika i 9044 obitelji.³⁶

Nakon ovog razdoblja, bitnih promjena u ustroju uprave u Boki kotorskoj nije bilo do raspada Austro-Ugarske 1918. godine, kada se stvara Kraljevina SHS u čiji sastav ulazi i Kraljevina Dalmacija (izuzev Zadra i Lastova). Na temelju Vidovdanskog ustava iz 1921. i Uredbe o administrativnoj podjeli države od 26. travnja 1922., Dalmacija je podijeljena na Splitsku i Dubrovačku oblast, a preostali njezin dio – Boka kotorska – pripojen je Zetskoj oblasti sa sjedištem u Cetinju.³⁷ Događalo se to početkom srpnja 1923. godine, čime je, prema riječima dotadašnjeg namjesnika dr. Metličića, izvršen “jedan akt povijesnog značenja”. Boka kotorska je prestala biti dijelom administrativne organizacije dotadašnje pokrajine Dalmacije.³⁸ Od tada pa do danas vrši se etnocid hrvatskog naroda u Boki.³⁹

³⁴ L. MASCHEK, *Manuale del Regno*, 116 – 206, donosi podatke o području kotara, općina, sastavu općinskih vijeća i uprave, poreskim općinama, glavarima sela itd.

³⁵ *Državno-zakonski list*, 1879., br. 59, 231; br. 60, 232; br. 62, 233; *Pokrajinski list zakona*, br. 8, 1881., donosi obznanu Namjesništva od 14. veljače 1881., kojom se utemeljuje općina Spičanska. Općinsko vijeće sastoji se od 18 članova, od općinskog upraviteljstva, načelnika i dvojice predsjednika. Općina se sastoji od 11 sela.

³⁶ F. MADIRAZZA, *Storia e costituzione*, 413 – 430, donosi imena svih načelnika, sindika, stanje obitelji i broj stanovnika.

³⁷ *Novo doba*, br. 292, 1923.

³⁸ *Novo doba*, br. 150, 4. srpnja 1923.

³⁹ A. i J. PEČARIĆ, “Hrvati u Crnoj Gori”, 65 – 86.

Na temelju prikaza razvoja uprave u Boki kotorskoj od Ilirskih provincija do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine, razvidno je da je Boka kotorska i u upravnom pogledu pripadala Hrvatskoj, odnosno zapadno-europskom pravnom sustavu.

Frane I v k o v i ć

THE ORGANISATION OF ADMINISTRATION IN BOKA KOTORSKA
IN THE PERIOD BETWEEN THE FRENCH ADMINISTRATION IN 1807
AND THE END OF THE SECOND AUSTRIAN ADMINISTRATION IN 1918

Summary

The paper addresses the organisation of administration in Boka kotorska in the period between the French rule in 1807 and the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy in 1918. In the first year of the French rule, the decree on the temporary organisation of Boka kotorska was issued; according to this document, a king's delegate seated in Kotor and two vice-delegates seated in Herceg Novi and Budva managed the county. After the collapse of the Dubrovnik Republic (31st January 1808), Boka kotorska and Dubrovnik were organised as one administration area with a common manager; they were however continually considered two counties. Following the Treaty of Schönbrunn of 14 October 1809, the Kingdom of Illyrian Provinces with the seat in Ljubljana was established. Pursuant to the decree of 15 April, Illyrian Provinces were divided into seven counties, including the Dubrovnik County, which included the entire Boka kotorska. According to the territorial division of 30 November 1811, the Dubrovnik county consisted of two districts: Dubrovnik and Kotor. The Kotor District further consisted of three districts: Kotor, Herceg Novi and Budva, with 12 municipalities and 52 localities. Vice-delegates managed the districts, while mayors, deputy mayors, chairmen and deputies managed the municipalities. In Kotor, eight municipalities had a mayor and two deputy mayors, while the other four had a chairman and a deputy. The criterium for it was the number of inhabitants in a municipality. The French rule had endeavoured to apply the French administration system and abolish the old mediaeval one. The implementation of the French administration reforms was suspended by the Austrian occupation of Boka kotorska in 1814. The Second Austrian administration in Boka kotorska began in July 1814. Austria formed one county consisting of the former counties of Dubrovnik and Dalmatia – the Kingdom of Dalmatia, with the seat in Zadar. A governor accountable to the ministries in Vienna headed this county. On 23rd August 1816, the entire Boka kotorska became one district with the seat in Kotor. In 1822, Austria implemented the organisation of minor administration bodies in

F. Ivković ♦ Ustroj uprave u Boki kotorskoj od francuske uprave 1807. ...

Dalmatia, while in Boka kotorska, this was done as late as in 1836. According to this organisation of 1836, the Kotor District included three districts: Kotor, Herceg Novi and Budva, as well as eighteen municipalities. In 1853, Austria implemented a new administration reform, according to which the Kotor District was divided to four districts (Kotor, Herceg Novi, Budva and Risanj), seventeen political municipalities and 103 tax municipalities. Districts were abolished in 1865, while pursuant to the new act of 1868, the administration was separated from the judiciary, and in Boka kotorska, one district with the seat in Kotor, fifteen political municipalities and 104 tax municipalities was established. Following the Berlin Congress of 1878, the municipality of Spič was annexed to the Kotor District, while Montenegro was for the first time given the exit to the sea in Bar. Following the collapse of the Austro-Hungarian Empire, Boka kotorska entered the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes, while in 1923, it was seceded from Dalmatia and became a part of the district of Zeta.

Keywords: Boka kotorska, Dalmatia, organisation of administration, French rule, Austrian rule, 1807 – 1918.